



### Recomandări privind reluarea activității în cabinetele stomatologice

#### Capitolul I Secțiunea 1

##### Prevederi generale

1. Reprezentanții legali ai unităților sanitare în cadrul cărora se desfășoară activități de asistență stomatologică, publice sau private, denumite în continuare în mod general cabinete stomatologice, sau împuterniciții acestora care au calitatea de medici stomatologi, precum și profesioniștii care desfășoară activități de asistență stomatologică în cadrul acestora în calitate de medici stomatologi, au obligația de a respecta măsurile de prevenire și limitare a răspândirii infecției cu COVID-19, inclusiv dotarea cu echipament individual adecvat de protecție a personalului și asigurarea igienei și a dezinfecției corespunzătoare stabilite de reglementările legale în vigoare adoptate de autoritățile de stat.
2. Prezentele **recomandări** pot fi modificate, completate sau revocate la indicația experților din specialitățile medicale cu responsabilități exprese în ceea ce privește bolile transmisibile, respectiv epidemiologie, microbiologie medicală, boli infecțioase, igienă, anestezie și terapie intensivă, medicină de urgență, precum și a celor din cadrul Centrului Național de Supraveghere și Control al Bolilor Transmisibile sau a autorităților competente, internaționale, europene sau naționale.
3. Prezentele recomandări pot fi implementate în funcție de decizia fiecăreia dintre formele de exercitare independentă a profesiei de medic stomatolog, respectiv a fiecăreia dintre unitățile sanitare publice sau private în cadrul cărora se desfășoară activități de asistență stomatologică.

#### Secțiunea a 2-a Contextul actual

##### 4. La acest moment:

- a) infecția cu COVID-19 generată de coronavirusul SARS-CoV-2 afectează întreaga lume, Organizația Mondială a Sănătății (World Health Organization) declarând<sup>1</sup> la 11 martie 2020 că aceasta poate fi caracterizată ca pandemie;
- b) COVID-19 este caracterizată, printre altele, de o rată de contagiozitate ridicată, având transmitere rapidă și largă;
- c) pandemia de COVID-19 este o situație nouă, inedită pentru întreaga lume, cu multe necunoscute, inclusiv pentru domeniul stomatologiei;
- d) particularitățile profesiei de medic stomatolog, ce presupune efectuarea manoperelor de prevenție, diagnostic și tratament prin contactul apropiat la o distanță de doar 15-20 cm de cavitatea orală a pacienților, precum și necesitatea de a realiza, de cele mai multe ori, manopere de tratament generatoare de aerosoli, determină risc crescut de contaminare și răspândire a COVID-19;
- e) stomatologia este singura specialitate medicală a cărei activitate a fost suspendată pe perioada stării de urgență, cu excepția urgențelor stomatologice;

<sup>1</sup> A se vedea declarația Directorului General al Organizației Mondiale a Sănătății care poate fi consultată la adresa: <https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>

- f) cabinetele stomatologice sunt și vor fi profund afectate de criza socială și economică determinată de apariția COVID-19, precum și de adoptarea și implementarea măsurilor de prevenire și limitare a răspândirii infecției, prin:
  - suspendarea sau reducerea semnificativă a activității;
  - reducerea semnificativă a numărului de pacienți;
  - creșterii semnificative a costurilor echipamentului individual de protecție, ale dezinfectanților, biocidelor și ale celorlalte materiale sanitare necesare;
  - costul ridicat al implementării măsurilor speciale de prevenire și limitare a răspândirii infecției cu COVID-19;
  - scăderea puterii de cumpărare a populației.
- g) există dificultăți majore în procurarea/achiziția echipamentelor medicale, a celor de protecție individuală, a dezinfectanților, biocidelor etc.;
- h) asistăm la o degradare semnificativă a stării de sănătate orală a pacienților, apariția de complicații, incidente sau accidente cauzate de întreruperea și/sau amânarea tratamentelor stomatologice necesare în perioada stării de urgență, în condițiile în care starea de sănătate orală a populației din România se află pe un dezonorant ultim loc la nivelul Uniunii Europene și în lipsa oricărui program sau strategii naționale adoptate, finanțate și implementate de autoritățile de stat;
- i) nu există un ajutor financiar expres și adecvat pentru medicii stomatologi pentru a diminua consecințele negative datorate suspendării activității;
- j) nu există o alocare bugetară în raport cu realitatea obiectivă a patologiei stomatologice, fondurile asigurate prin intermediul Casei Naționale de Asigurări de Sănătate fiind insuficiente pe de o parte, iar pe de altă parte fiind impus un plafon lunar per medic stomatolog cu totul umilitor pentru asigurați și pentru profesioniști deopotrivă.

### Secțiunea a 3-a

#### Obiective

5. Obiectivele generale ale prezentelor recomandări sunt următoarele:

- a) prevenirea și limitarea contaminării pacienților, a însoțitorilor acestora (atunci când este necesară prezența acestora), și a medicilor stomatologi cu Coronavirusul SARS-CoV-2 și a răspândirii infecției cu COVID-19;
- b) propunerea unor soluții pentru reluarea graduală și în condiții de siguranță a activității cabinetelor stomatologice pe teritoriul României;
- c) protejarea personalului medical și a personalului de suport din cabinetele stomatologice, a sănătății pacienților și a sănătății publice;
- d) asigurarea accesului populației la tratamentele stomatologice în condițiile asigurării siguranței actului medical;
- e) evitarea expunerii persoanelor vulnerabile la riscuri suplimentare.

## Capitolul II

### Recomandări

privind desfășurarea activităților profesionale în cadrul cabinetelor stomatologice

### Secțiunea 1

#### Acțiuni preliminare

6. Ca acțiuni preliminare încetării stării de urgență pe teritoriul României și a reluării activității cabinetelor stomatologice, se recomandă:

- a) reorganizarea activității medicale și administrative;
- b) pregătirea listelor de pacienți prin triaj telefonic (pacienți existenți/pacienți noi), triaj care orientează asupra priorităților și poate constitui un criteriu de programare.

**Medicul stomatolog este singurul în măsură să stabilească prioritățile, precum și definirea priorităților cabinetului stomatologic.**

- c) se recomandă programarea pacienților la intervale orare astfel încât pacienții să nu se întâlnească între ei în sala de așteptare/să nu staționeze în sala de așteptare, iar între pacienți să se asigure dezinfectia, aerisirea și pregătirea cabinetului pentru următorul pacient;
  - se recomandă un interval/pauză de cel puțin 20 minute între pacienți; dacă pacientul dorește sau dacă sala de așteptare nu permite păstrarea distanței de 1,5-2 m, acesta poate aștepta afară și va fi contactat telefonic în momentul în care trebuie să intre în cabinet (pacienții vor fi informați de acest lucru în momentul programării);
  - în cazul în care pacientul așteaptă în sala de așteptare, timpul de așteptare nu va depăși 15 minute.
- d) anunțarea pacienților să nu vină însoțiți, cu anumite excepții (copii, persoane cu nevoi speciale, pacienți foarte vârstnici);
- e) informarea pacienților cu privire la noile reguli privind procedurile adoptate la nivelul cabinetului, prin telefon sau e-mail;
- f) afișarea măsurilor și a procedurilor de protecție la intrarea în cabinetul stomatologic, inclusiv a măsurilor de distanțare socială pentru a fi siguri că toți pacienții care intră în cabinet le respectă;
- g) respectarea măsurilor de protecție anti-COVID-19 pentru toți pacienții (săli de așteptare amenajate corespunzător, dezinfectanți pe bază de alcool 60-95% etc.);
  - în sala de așteptare scaunele vor fi distanțate (1,5-2 m) și vor fi din materiale ușor de dezinfectat;
  - la intrarea în cabinet, să existe dispenser cu substanță dezinfectantă/mijloc de dezinfectare (soluții dezinfectante, șervețele dezinfectante, gel); suplimentar, se pot folosi recipiente/saci pentru depozitarea bunurilor personale ale pacientului (haine, telefon, geți, chei, etc.).
- h) revizuirea și reorganizarea corespunzătoare a procedurilor de curățenie și dezinfectie a cabinetelor stomatologice, precum și a celor de eliminare a deșeurilor infecțioase; identificarea suprafețelor ușor de dezinfectat, respectiv a suprafețelor care necesită adoptarea de precauții suplimentare pentru protecție;
- i) îndepărtarea revistelor, ziarelor, jucăriilor și a altor obiecte care pot fi atinse de către pacienți sau personalul medical și care sunt dificil de dezinfectat.
- j) asigurarea circuitului de lucru cu laboratoarele de tehnică dentară și adoptarea de măsuri comune pentru evitarea infecției încrucișate;
- k) managementul corespunzător al resursei umane care asigură activitatea stomatologică: personal medical cu vârstă înaintată (peste 65 ani), cu afecțiuni preexistente sau alte probleme/situații (gravidă) sunt percepute cu risc mai mare de a contacta COVID-19;
- l) controlul/verificarea aparatului și a stocurilor de materiale consumabile, inclusiv a valabilității acestora;
- m) achiziția în cantități suficiente a consumabilelor, echipamentelor specifice de protecție, dezinfectant); se recomandă achiziția periodică a acestora și evitarea realizării de stocuri.

## **Secțiunea a 2-a**

### Precauții înainte de efectuarea intervențiilor stomatologice

#### **7. Triajul pacienților este cea mai importantă măsură de prevenție.**

**8.** Înainte de efectuarea intervențiilor stomatologice se recomandă a se avea în vedere următoarele precauții:

- a) efectuarea unui triaj epidemiologic telefonic centrat pe identificarea eventualelor semne clinice ale infecției cu SARS-CoV-2 (tuse, febră, dureri în gât, dificultăți de respirație), precum și pe riscul de a fi infectat (persoane aflate în autoizolare/carantină, contactați ai acestora sau contactați ai persoanelor cu semne caracteristice infecției cu Sars-Cov-2) conform definițiilor de caz publicate de Centrul Național de Supraveghere și Control al Bolilor Transmisibile la adresa <http://www.cnscbt.ro> sau pe baza chestionarului prevăzut în anexă;

- b) pacienții confirmați cu COVID-19 vor fi direcționați în conformitate cu reglementările legale în vigoare;
- c) pacienții suspecti vor fi temporizați câteva zile, pentru a se urmări evoluția bolii, iar dacă tratamentul de urgență este imperativ atunci vor fi direcționați în conformitate cu reglementările legale în vigoare;
- d) pacienții fără suspiciune sau confirmare COVID-19 pot fi programați pentru tratament stomatologic;
- e) acordarea unei atenții speciale pacienților deosebit de vulnerabili în cazul cărora se recomandă programarea la începutul zilei de lucru pentru a se evita contactul cu alți pacienți sau pentru a se limita pe cât posibil acest contact. Pentru fiecare dintre acești pacienți, medicul stomatolog trebuie să cântărească între beneficiile efectuării tratamentului și riscul de infecție cu COVID-19 la care se expun pacienții prin deplasarea la cabinetul stomatologic;
- f) efectuarea triajului afecțiunilor stomatologice pentru stabilirea priorităților actelor terapeutice;
- g) se va limita numărul personalului medical și auxiliar pentru prevenirea contaminării; evitarea pe cât posibil a contactului între persoane (nu se strânge mâna, se menține o distanță de mai mult de 1,5 m în timpul unei discuții, etc.);
- h) tastaturile calculatoarelor, laptopurilor sau a altor echipamente electronice sau medicale vor fi acoperite cu protecții din plastic ce se vor schimba la finalul zilei dacă aparatele au fost utilizate;
- i) personalul medical va acorda o mare atenție la procedura de echipare, dar mai ales la cea de dezechipare pentru a se evita contaminarea;
- j) medicul stomatolog va efectua diligențele necesare pentru obținerea consimțământului informat al pacientului, conform prevederilor legale;
- k) se recomandă ca instrumentarul și materialele necesare efectuării intervențiilor stomatologice să fie aduse în cabinetul de tratament înainte de începerea procedurilor.

#### 9. Precauții privind accesul în cabinetul stomatologic

- a) se comunică pacientului să nu vină însoțit la cabinetul stomatologic, cu excepția minorilor și a pacienților cu nevoi speciale sau a pacienților foarte vârstnici; însoțitorul se va supune aceluiași reguli/proceduri ca și pacientul;
- b) pacientului/însoțitorului i se va măsura temperatura în zona frunții înainte de intrarea în cabinetul stomatologic (deși nu este o măsură infailibilă, aceasta este eficientă):
  - i) dacă temperatura este sub 37,5 grade Celsius pacientul și, după caz, însoțitorul, poate intra în cabinet, iar dacă nu are mască i se înmânează una;
  - ii) dacă temperatura este peste 37,5 grade Celsius, se reia măsurarea acesteia și dacă valoarea se menține, se va renunța la programare, se va temporiza tratamentul.
- c) se recomandă ca la intrarea în cabinetul stomatologic să existe un preș/covoraș îmbibat în dezinfectant pe bază de clor;
- d) pacientul și, după caz, însoțitorul, va proceda la igienizarea mâinilor cu apă și săpun/soluții antiseptice tegumentare pe bază de alcool 60-95%;
- e) dacă este posibil, la intrarea în cabinetul stomatologic pacientul și, dacă este cazul, însoțitorul, nu va atinge mânerul ușilor, suprafețele meselor, scaunelor etc.; ușile vor fi deschise și apoi închise de către personalul medical; aceeași procedură se efectuează și la intrarea/ieșirea din sala de tratament;
- f) pacientul/însoțitorul va completa și va semna chestionarul pentru triajul epidemiologic;
- g) pacientul va completa și va semna chestionarul de evaluare a stării generale ale cărui elemente minime sunt prevăzute de Decizia Consiliului național al Colegiului Medicilor Dentiști din România nr. 3/2013;
- h) înainte și după terminarea tratamentului, pacienții/însoțitorii vor purta mască;
- i) se recomandă, utilizarea echipamentelor suplimentare pentru pacienți: protecție pentru pantofi (botoși), protecție pentru păr (bonetă), și, după caz, halat de unică folosință.

### Secțiunea a 3-a

#### Precauții în timpul efectuării intervențiilor stomatologice

**10.** În corelație cu definițiile de caz publicate în prezent de Centrul Național de Supraveghere și Control al Bolilor Transmisibile din cadrul Institutului Național de Sănătate Publică și care pot fi consultate la adresa <http://www.cnscbt.ro>, definiții care se actualizează periodic în funcție de evoluția cercetărilor în domeniu, echipamentul individual de protecție (PPE) pentru personalul medical din cabinetele stomatologice este următorul:

- a) personal medical care examinează sau acordă îngrijiri pacienților suspectți COVID-19 la care NU se vor iniția manevre generatoare de aerosoli:
  - i) mască chirurgicală simplă SAU mască de protecție respiratorie tip KN95/FFP2 (standard sau echivalent);
  - ii) halat chirurgical cu mâneci lungi impermeabil nesteril și botoși de protecție de unică folosință SAU combinezon impermeabil de unică folosință;
  - iii) mănuși nesterile de unică folosință;
  - iv) capelină/ bonetă impermeabilă de unică folosință;
  - v) ochelari de protecție +/- vizieră (scut facial).
- b) personal medical care acordă îngrijiri pacienților suspectți COVID-19 la care se vor iniția manevre generatoare de aerosoli:
  - i) mască de protecție respiratorie tip FFP2/KN95 SAU mască tip FFP3 (standard sau echivalent);
  - ii) halat chirurgical cu mâneci lungi impermeabil nesteril și botoși de protecție de unică folosință SAU combinezon impermeabil de unică folosință;
  - iii) mănuși nesterile de unică folosință;
  - iv) capelină/bonetă impermeabilă de unică folosință;
  - v) ochelari de protecție +/- vizieră (scut facial).
- c) personal medical care examinează sau acordă îngrijiri pacienților confirmați cu COVID-19:
  - i) mască de protecție respiratorie tip FFP2/KN95 sau mască tip FFP3 (standard sau echivalent);
  - ii) halat chirurgical cu mâneci lungi impermeabil nesteril și botoși de protecție de unică folosință SAU combinezon impermeabil de unică folosință;
  - iii) mănuși nesterile de unică folosință;
  - iv) capelină/bonetă impermeabilă de unică folosință;
  - v) ochelari de protecție +/- vizieră (scut facial).

**În cazul în care personalul nu are la dispoziție echipamentele specifice pentru realizarea procedurilor stomatologice generatoare de aerosoli, conform recomandărilor Centrului Național de Supraveghere și Control al Bolilor Transmisibile, activitatea stomatologică nu se poate desfășura.**

**11.** În vederea efectuării intervențiilor stomatologice se recomandă a se avea în vedere următoarele precauții:

- a) personalul medical va respecta măsurile de precauție standard (igiena mâinilor, folosirea/utilizarea echipamentului individual de protecție, igiena respiratorie, instrumente și dispozitive sterile, curățarea și dezinfectarea suprafețelor etc.);
- b) masca chirurgicală fiind de unică folosință, se schimbă după fiecare pacient; dacă se folosește mască N95, FFP2, FFP3 standard sau echivalent se aplică regulile de utilizare specifice (schimbare la maxim 4 ore);
- c) ochelarii de protecție sau viziera (ecran de protecție) se vor dezinfecta după fiecare pacient sau, dacă sunt de unică folosință, se înlocuiesc;
- d) se recomandă ca intervențiile stomatologice să fie asigurate numai în încăperi cu ventilație automată sau ventilație naturală (fereastră);
- e) se recomandă ca pe perioada desfășurării intervențiilor stomatologice, ușile să fie închise și ca nicio persoană să nu părăsească încăperea până la finalizarea procedurilor;

- f) se recomandă evitarea, pe cât posibil, a deschiderii sertarelor pentru a nu se contamina conținutul acestora;
- g) atât înaintea tratamentului, cât și la finalul acestuia, se recomandă efectuarea de clătiri bucale de minim 30 secunde cu soluții de 1% sau 1,5% peroxid de hidrogen ori cu soluții antiseptice de iod povidona 0,2% - 10% (atenție la reacțiile alergice). Aceste clătiri înainte și după tratament, ca și igiena orală riguroasă a pacientului, sunt recomandate având în vedere faptul că una dintre căile de propagare a infecției este cavitatea orală;
- h) se recomandă limitarea procedurilor și a echipamentelor generatoare de particule și aerosoli; dacă este absolut necesar a fi efectuate, se recomandă ca acestea să fie programate la sfârșitul zilei de lucru și efectuate sub protecția de măști N95, FFP2, FFP3 standard sau echivalent;
- i) în cazul folosirii instrumentarului rotativ, se recomandă utilizarea sistemului de izolare cu digă;
- j) utilizarea pe cât posibil a instrumentarului de mână;
- k) evitarea detartrajelor efectuate cu aparate sonice sau ultrasonice precum și a airflow-ului; dacă detartrajul nu suportă amânare/este absolut necesar, acesta se va realiza cu instrumentar de mână;
- l) se recomandă utilizarea unor sisteme de aspirație cu volum crescut;
- m) se recomandă înlocuirea realizării de radiografii intraorale cu radiografii OPG sau examene CT;
- n) se recomandă utilizarea materialelor de sutură resorbabile, evitând necesitatea prezentării pacientului în cabinetul stomatologic.

#### **Secțiunea a 4-a**

##### **Precauții după efectuarea intervențiilor stomatologice**

**12.** La finalizarea intervențiilor somatologice se recomandă a fi luate în considerare următoarele precauții:

- a) respectarea prevederilor legale în vigoare privind dezinfectia suprafețelor și a instrumentarului și asigurarea aerisirii și ventilării cabinetului stomatologic;
- b) în vederea completării procedurilor de sterilizare a microaeroflorei se va utiliza, la alegere, una din metodele prevăzute de legislația în vigoare;
- c) se va realiza dezinfectia completă a echipamentelor stomatologice (unitul stomatologic, aparatul de radiologie, corpuri de mobilier, scaune, lampă fotopolimerizabilă etc.) cu substanțe biocide cu efect virucid conform instrucțiunilor producătorului; durata acțiunii acestora, prescrisă de producător, trebuie respectată cu strictețe. Se va realiza dezinfectia inclusiv a mânerelor ușilor și a întrerupătoarelor, ultimele doar prin ștergere pentru a evita un posibil scurtcircuit;
- d) piesele de mână vor fi curățate și dezinfectate după fiecare pacient;
- e) curățarea și dezinfectarea echipamentele de protecție reutilizabile (ex. ochelari de protecție, vizieră, ecran protecție), după fiecare pacient;
- f) echipamentele/materialele de unică folosință vor fi depozitate în containere pentru deșeuri speciale și vor fi eliminate conform Ordinului ministrului sănătății nr. 1.226/2012 pentru aprobarea Normelor tehnice privind gestionarea deșeurilor rezultate din activități medicale și a Metodologiei de culegere a datelor pentru baza națională de date privind deșeurile rezultate din activități medicale;
- g) spălarea mâinilor cu apă și săpun sau/și dezinfectarea acestora cu soluție hidroalcoolică înainte de a pune mănuși;
- h) aerisirea/ventilația foarte bună a cabinetului stomatologic (ușă/ferastră deschise) timp de minim 15 minute, după fiecare pacient.

## Chestionar

Nr. crt.	Întrebare	DA	NU
1.	Ați intrat în contact în ultimele 14 zile cu persoane diagnosticate cu virusul SARS-CoV-2 (COVID-19)?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
2.	Ați interacționat în ultimele 14 zile cu persoane care au prezentat simptome asociate infecției cu virusul SARS-CoV-2 (COVID-19)?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
3.	Ați interacționat în ultimele 14 zile cu persoane care au stat în izolare/carantină impusă de autorități?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
4.	V-a fost impusă în ultimele 14 zile izolarea sau carantina la domiciliu de către autorități?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
5.	Ați avut în ultimele 14 zile unul din simptomele de mai jos?		
	- febră	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
	- tuse	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
	- respirație greoaie/dificultăți în respirație/	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
	- frisoane	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
	- dureri musculare	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
	- dureri de cap	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
	- dureri de gât	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
	- greață, diaree, vărsături	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
	- pierdere de gust sau miros	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
6.	Care sunt bolile de care suferiți?		
	...		

Am luat cunoștință de faptul că nerespectarea măsurilor privitoare la prevenirea sau combaterea bolilor infecto-contagioase se sancționează conform art. 352 din Codul penal și a art. 34 lit. m) din H.G. nr. 857/2011 privind stabilirea și sancționarea contravențiilor la normele din domeniul sănătății publice, cu modificările și completările ulterioare.

Nume și prenume: \_\_\_\_\_

Data completării: \_\_/\_\_/\_\_\_\_

\_\_\_\_\_  
(semnătură)